Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog direktive Evropskega parlamenta in Sveta o zaščiti oseb, ki se udejstvujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi ali zlorabljenimi sodnimi postopki (strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnost)

(COM(2022) 177 final – 2022/0117 COD)

(2023/C 75/20)

Poročevalec: **Tomasz Andrzej WRÓBLEWSKI**

Soporočevalec: **Christian MOOS**

Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja na seji strokovne skupine	29. 9. 2022
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	26. 10. 2022
Plenarno zasedanje št.	573
Rezultat glasovanja	
(za/proti/vzdržani)	143/2/6

1. **Sklepi in priporočila**

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) pozdravlja pobudo Komisije, ki je korak naprej v boju proti postopkom utišanja, katerih število v Evropi narašča že od leta 2015 ([1]). Boj proti strateškim tožbam za onemogočanje udeležbe javnosti (SLAPP), ki so v celoti ali delno neutemeljeni sodni postopki zoper udeležbo javnosti, njihov glavni namen pa je preprečiti, omejiti ali kaznovati takšno udeležbo, je ključnega pomena za vzpostavitev informirane civilne družbe in transparentnosti v javnem življenju. Strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti vlagajo tudi stranke izven EU, zato ukrepi proti takim tožbam prispevajo k zaščiti evropske demokracije pred zunanjimi grožnjami.

1.2 V postopkih strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti je pogosto precejšnje neravnovesje moči – tožniki imajo več finančnih in institucionalnih sredstev, kar jim omogoča, da dokaj preprosto sprožijo postopke. V zvezi s tem je pomembno zagotoviti, da bodo imele tožene stranke na voljo prava orodja, s katerimi se bodo lahko zagovarjale v tem trenutno neenakovrednem boju.

1.3 Poudariti je treba, da strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti pomenijo zlorabo prava in ne morejo biti sprejete v demokratičnih državah, kjer vlada načelo pravne države. Novinarji, zlasti neodvisni novinarji, so najbolj izpostavljeni tej grožnji, vendar lahko ta težava vpliva tudi na vse druge udeležence javne razprave.

1.4 Pomembno je tudi, da ločimo strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti od varstva osebnostnih pravic in možnosti, da nekdo brani svoje dobro ime v primerih obrekovanja. Strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti zajemajo neutemeljena ravnanja, katerih cilj je preprečiti javno razpravo in utišati udeležence. Tako tožbe zoper strateškim tožbam za onemogočanje udeležbe javnosti ne ogrožajo uveljavljanja pravice do sodišča in ne ščitijo tistih, ki širijo lažne ali obrekljive vsebine.

1.5 EESO pozdravlja predlagane mehanizme, vendar bi bilo med zakonodajnim delom smiselno razmisliti o razširitvi seznama. Med predlogi bi lahko izpostavili uvedbo predhodne odločbe, s katero se ustavi postopek, pri katerem je bila ugotovljena neskladnost, združitev postopkov na zahtevo tožene stranke v jurisdikciji, ki jo določi, določitev roka za postopek ali uvedbo hitrega postopka ali pa izključitev možnosti, da tožbo financira kdo drug kot tožnik.

([1]) Poročilo koalicije proti strateškim tožbam za onemogočanje udeležbe javnosti v Evropi (CASE).

1.6 Poleg uvedbe nove zakonodaje, ki lahko s celotnim zakonodajnim postopkom traja več let, je smiselno pregledati nacionalno zakonodajo, da bi opredelili mehanizme, ki bi lahko trenutno služili preprečevanju strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti. Ugotavljanje razlogov, zakaj se obstoječi mehanizmi ne uporabljajo učinkovito, lahko pripomore k boljši zaščiti udeležencev v javni razpravi.

1.7 Pomembno je tudi spremljanje strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti in učinkovitosti uvedenih rešitev. Razmisliti je treba o tem, kdo bo izvajal takšna ocenjevanja, zlasti ob upoštevanju, da lahko strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti vlagajo tudi javne ustanove. Zato s prenosom te pristojnosti na države članice morda ne bo mogoče ustrezno doseči zastavljenih ciljev.

1.8 Da bi bil hkrati cilj direktive čim učinkoviteje dosežen, je treba oceniti njeno uporabo v najkrajšem možnem času. EESO meni, da bi bilo primerno obdobje, ki bi bilo krajše od trenutno predlaganega petletnega obdobja.

1.9 Glede na to, da bi se načrtovana direktiva uporabljala samo v čezmejnih postopkih, si je treba prizadevati tudi za to, da bi posamezne države članice uvedle podobne pobude za nacionalne postopke. Omejitev na čezmejne postopke bo zagotovila zaščito le izbranim udeležencem javne razprave, pri čemer bodo zanemarjeni predvsem lokalni novinarji, aktivisti in žvižgači. Celostno ukrepanje proti strateškim tožbam za onemogočanje udeležbe javnosti zahteva enoten pristop v čezmejnih in nacionalnih primerih.

1.10 Države članice bi bilo treba pozvati, naj pregledajo svoje nacionalne zakonodaje z namenom dekriminalizacije obrekovanja. Vsi postopki v zvezi z osebnostnimi pravicami bi morali biti civilnopravne narave. Morebitna kazenska odgovornost lahko pripelje do tega, da se bodo udeleženci javne razprave bali predstaviti svoja mnenja ali obsoditi nepravilnosti.

1.11 EESO poudarja, da je poleg pravnih predpisov izjemno pomembno izvajati tudi ustrezne izobraževalne ukrepe in usposabljanje, tako za pravne strokovnjake (zlasti sodnike in odvetnike strank) kot tudi za udeležence javne razprave – novinarje, družbene aktiviste, zagovornike človekovih pravic, žvižgače ali običajne državljane.

2. **Splošne ugotovitve**

2.1 Svoboda izražanja in svoboda medijev, ki izhaja iz nje, sta eni od temeljnih vrednot, ki jih demokratične pravne države morajo zagotavljati.

2.2 Pravica do svobode izražanja, kakor je določena v členu 11 Listine EU o temeljnih pravicah, vključuje svobodo mnenja ter sprejemanja in širjenja vesti in idej brez vmešavanja javnih organov in ne glede na državne meje. Ob tem je poudarjeno spoštovanje svobode in pluralnosti medijev. Podobna jamstva so vključena v številne druge zakonodajne akte, kot so Splošna deklaracija o človekovih pravicah, Evropska konvencija o človekovih pravicah, Direktiva (EU) 2019/1937 Evropskega parlamenta in Sveta ([2]) o zaščiti oseb, ki prijavijo kršitve prava Unije (direktiva o zaščiti žvižgačev), in pravni akti, ki so jih sprejele posamezne države članice, kar kaže na njihovo univerzalnost in pomembno vlogo.

2.3 V zadnjih nekaj desetletjih je razvoj tehnologije močno spremenil obliko javne razprave. Do nedavnega je ta razprava potekala predvsem prek televizije, radia in časopisov ter so jo oblikovali zlasti poklicni novinarji in žvižgači. Danes so pomembno vlogo prevzeli spletni mediji, ki vsakomur omogočajo, da izrazi svoja mnenja in jih naslovi na širše občinstvo, tudi anonimno.

([2]) Direktiva (EU) 2019/1937 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. oktobra 2019 o zaščiti oseb, ki prijavijo kršitve prava Unije (UL L 305, 26.11.2019, str. 17).

2.4 Glede na razvoj medijev in tehnološke spremembe je ključno, da uvedemo mehanizme, ki bodo zagotavljali resnično zaščito svobode izražanja vsem udeležencem javne razprave, ne le poklicnim novinarjem, ampak tudi okoljskim ([3]) in družbenim aktivistom, zagovornikom človekovih pravic, nevladnim organizacijam, žvižgačem ([4]) v širšem smislu, angažiranim državljanom, sindikatom ter drugim posameznikom in organizacijam, ki javno spregovorijo o družbeno pomembnih vprašanjih.

2.5 Pomembno je poudariti ne le pomen svobode medijev, temveč tudi potrebo po zagotavljanju pluralnosti medijev. EESO ponovno poudarja svoje sklepe v zvezi z zagotavljanjem svobode in raznolikosti medijev v Evropi ([5]). Odprta razprava, ki ni nikakor omejena, je temelj participativne družbe, brez katere demokracija ne more pravilno delovati ([6]). Izključitev kateregakoli glasu iz javne razprave lahko privede do družbenih napetosti in nasilja, kar se je v preteklosti že zgodilo. Medijev ne smemo pojmovati ozko, kot specializirano skupino subjektov, ki se poklicno ukvarjajo z medijskimi dejavnostmi, temveč tudi kot aktivno sodelovanje posameznikov, ki delijo svoja mnenja ali stališča, ne glede na vir: internet, forumi, blogi ali podkasti. To je zlasti pomembno v državah, kjer javne medije nadzorujejo vladajoče politične stranke, ali v državah z zasebnimi mediji, ki jih nadzoruje nekaj lastnikov, ki skušajo obvladovati poročanje in omejiti raznolikost javnih razprav.

2.6 Krčenje civilnega prostora v EU spodkopava zmožnosti organizacij civilne družbe, da bi imele pomembno vlogo pri delovanju in zaščiti demokracije ter pravne države. Eden od instrumentov, ki se uporablja za utišanje kritične civilne družbe, so strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti. EESO pozdravlja resolucijo Evropskega parlamenta o ukrepih proti krčenju civilnega prostora ([7]) in meni, da je predlagana direktiva ne le zgolj eden od ukrepov v naboru orodij EU, temveč tudi odločilen korak za odpravo teh praks.

2.7 Večje možnosti za objavo izjav in opozoril ter večji družbeni aktivizem omogočajo ne le širitev javne razprave, temveč tudi premagovanje družbeno zaskrbljujočih pojavov z razkrivanjem zlorab moči državnih ali zasebnih institucij, med drugim korupcije ali poneverbe javnih sredstev. EESO poudarja, da naloga medijev (v širšem pomenu, vključno s poklicnimi in ljubiteljskimi dejavnostmi udeležencev javnih razprav) kot „četrte veje oblasti“ ni le oblikovanje mnenja, temveč tudi spremljanje dejavnosti javnih organov in zasebnih akterjev. Zato je zaščita te veje oblasti izjemno pomembna za zagotavljanje demokratičnih standardov in pravne države.

2.8 Zloraba sodnih postopkov za onemogočanje javne razprave je v državah članicah vse bolj pogost pojav. Vplivni posamezniki, institucije in podjetja z obsežnimi finančnimi in organizacijskimi sredstvi uporabljajo svojo moč, da utišajo kritike, pri čemer se poslužujejo inovativnih instrumentov, kot je zloraba predpisov iz splošne uredbe o varstvu podatkov, ali zahtevajo razkritje novinarskih virov. Medtem pa sami kritiki, vključno s posameznimi novinarji in akterji civilne družbe, ki delujejo kot žvižgači, pogosto nimajo finančnih ali organizacijskih sredstev, da bi se branili pred neupravičenimi pravdnimi postopki. Nekatere fizične in pravne osebe, ki uporabljajo strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti proti državljanom in akterjem civilne družbe v EU, prihajajo iz držav zunaj Unije. V času naraščajočih geopolitičnih napetosti mora EU imeti pripravljen sveženj ukrepov za zaščito svoje demokracije pred zunanjimi grožnjami, med njimi ukrepov proti strateškim tožbam za onemogočanje udeležbe javnosti.

([3]) NAT/824 – informativno poročilo Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Varstvo okolja kot predpogoj za spoštovanje temeljnih pravic.

([4]) SOC/593 – mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Krepitev zaščite žvižgačev na ravni EU (UL C 62, 15.2.2019, str. 155).

([5]) SOC/635 – mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Zagotavljanje svobode in raznolikosti medijev v Evropi (mnenje na lastno pobudo) (EESO 2021/01539) (UL C 517, 22.12.2021, str. 9).

([6]) REX/545 – informativno poročilo Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Podpora neodvisnim medijem v Belorusiji.

([7]) Resolucija Evropskega parlamenta o krčenju prostora za civilno družbo v Evropi (2021/2103(INI)) (UL C 347, 9.9.2022, str. 2).

2.9 Strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti ne spadajo pod pravico do sodišča; njihov cilj ni uveljavljanje pravic tožnika, temveč ustrahovanje in oslabitev opozicije ter izčrpavanje sredstev tožene stranke. Tožbe so pogosto vložene neutemeljeno in večkrat, njihov dejanski učinek pa je ustrahovanje in utišanje obtoženih organizacij, posameznikov ali celo njihovih sorodnikov v javni razpravi ter odvračanje od nadaljnje dejavnosti. Neuspešen boj proti takšnim zastraševalnim učinkom na udejstvovanje lahko povzroči nastanek monopolizacije ali oligopolizacije medijev, kar ni združljivo z ideali demokratične pravne države.

2.10 Glede na ključno vlogo medijev, nevladnih organizacij, drugih subjektov in žvižgačev, ki sodelujejo pri gradnji civilne družbe in delujejo v javnem interesu, je izjemno pomembno zagotoviti, da so ustrezno zaščiteni v primeru kršitev ali poskusov kršitev svobode izražanja, zlasti v primeru očitnega neravnovesja moči in sredstev. Slednje ima lahko negativne posledice, saj lahko tožena stranka zavrne nadaljnje sodelovanje v javni razpravi in obsojanje vsakršne zlorabe ali korupcije ter kršitve človekovih pravic. Visoki stroški pravdnih postopkov, ki jih še dodatno povečuje strateško ravnanje, namenjeno podaljševanju postopkov, predstavljajo veliko težavo za tiste, ki so očitne tarče strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti.

2.11 Včasih strateške tožbe, katerih cilj je zadušiti javno razpravo, spremljajo druge nedopustne dejavnosti, kot so ustrahovanje, nadlegovanje in grožnje toženi stranki. Tudi ta dejanja škodujejo civilni družbi in javnemu interesu, zato se je treba nanje odzvati ostro in takoj, ne glede na finančna sredstva ali privilegije vpletenih akterjev.

2.12 Hkrati ne smemo spregledati problematike neresničnih informacij ali očitnega sovražnega govora, ki jih je treba preveriti in v primeru ugotovljenih kršitev odstraniti iz javnega prostora. Kljub temu EESO poziva k dosledni in pravilni uporabi veljavnih protokolov, ki izhajajo iz uporabe Direktive 2012/29/EU Evropskega parlamenta in Sveta ([8]), saj s tem povezani ukrepi ne smejo voditi v omejevanje svobode govora v primeru, ko posredovane informacije in mnenja ne predstavljajo lažnih novic in ne spodbujajo k sovraštvu ([9]). Te prakse nikakor ne morejo biti izgovor za omejevanje pravice do svobode izražanja.

2.13 EESO pozdravlja predlog Evropske komisije za direktivo o zaščiti oseb, ki se udejstvujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi ali zlorabljenimi sodnimi postopki ([10]) in Priporočilo Komisije (EU) 2022/758 ([11]) o zaščiti novinarjev in zagovornikov človekovih pravic, ki se udejstvujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi in zlorabljenimi sodnimi postopki.

2.14 EESO poziva Evropski parlament in Svet, naj nemudoma sprejmeta direktivo, saj je izvajanje ukrepov za zaščito novinarjev, akterjev civilne družbe in drugih oseb, ki se udejstvujejo pri udeležbi javnosti, nujno potrebno.

2.15 EESO pozdravlja odločitev irske vlade, da sodeluje pri sprejetju in uporabi predlagane direktive. V skladu s členom 3 ter členom 4a(1) Protokola št. 21 o stališču Združenega kraljestva in Irske glede območja svobode, varnosti in pravice, ki je priložen Pogodbi o Evropski uniji in Pogodbi o delovanju Evropske unije, se lahko Irska odloči, da pošlje uradno obvestilo ter sodeluje pri sprejetju in uporabi direktive.

2.16 EESO poleg priporočil uredbe Komisije o strateških tožbah za onemogočanje udeležbe javnosti spodbuja vlado Kraljevine Danske, naj sprejme nacionalno zakonodajo, ki bo osebam, ki se udejstvujejo pri udeležbi javnosti, zagotavljala enako raven zaščite pred strateškimi pravdnimi postopki, kot jo določa predlagana direktiva. V skladu s členoma 1 in 2 Protokola št. 22 o stališču Danske, ki je priložen Pogodbi o Evropski uniji in Pogodbi o delovanju Evropske unije, Danska ne bo sodelovala pri sprejetju te direktive, ki zato zanjo ne bo zavezujoča in se v tej državi ne bo uporabljala.

([8]) Direktiva 2012/29/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj ter o nadomestitvi Okvirnega sklepa Sveta 2001/220/PNZ (UL L 315, 14.11.2012, str. 57).

([9]) SOC/712 – mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu – Za večje vključevanje in zaščito v Evropi: vključitev sovražnega govora in kaznivih dejanj iz sovraštva na evropski seznam kaznivih dejanj (EESO 2022/00299) (UL C 323, 26.8.2022, str. 83).

([10]) COM(2022) 177 final.

([11]) Priporočilo Komisije (EU) 2022/758 z dne 27. aprila 2022 o zaščiti novinarjev in zagovornikov človekovih pravic, ki se udejstvujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi in zlorabljenimi sodnimi postopki (strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti) (UL L 138, 17.5.2022, str. 30).

2.17 EESO meni, da sprejeti ukrepi ne smejo neupravičeno omejevati pravice do sodnega varstva in da bi jih bilo treba uporabljati le v primerih zlorabe in napačne uporabe.

2.18 EESO meni, da je treba pravne ukrepe za preprečevanje uporabe neutemeljenih sodnih postopkov, ki pomenijo zlorabo, dopolniti z izobraževalnimi ukrepi in mrežo organizacij, ki zagotavljajo pravno podporo osebam in institucijam, proti katerim so vložene takšne tožbe. Zaradi pomembne vloge pravnih strokovnjakov (tako sodnikov kot pravnikov, ki v postopkih nastopajo kot zagovorniki) ti zlasti potrebujejo ustrezno usposabljanje, saj so njihove odločitve in dejanja ključni za doseganje zastavljenega cilja in zagotavljajo svobodo izražanja.

3. **Posebne ugotovitve**

3.1 Širjenje negativnega pojava strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti je resen problem, zato so zelo pomembni ukrepi Evropske komisije in Evropskega parlamenta za boj proti temu pojavu. Ti so bistvenega pomena za ustrezno zaščito udeležencev javnih razprav, kjer je bila pravica do sodnega postopka zlorabljena za ustvarjanje zastraševalnega učinka, ki utiša tožene stranke in jih odvrača od nadaljnje dejavnosti.

3.2 Zaščita pred strateškimi tožbami za onemogočanje udeležbe bi morala biti zagotovljena vsem udeležencem javne razprave, ne glede na to, ali so te tožbe domače ali čezmejne narave. EESO se strinja, da so pravni postopki, ki se začnejo v jurisdikciji ene države članice zoper osebo s stalnim prebivališčem v drugi državi članici, za toženo stranko običajno bolj zapleteni in dražji. Enako težavo pa lahko predstavlja tudi tožba v drugem mestu ali uporaba procesnih taktik, ki podaljšajo in podražijo postopek v isti državi. Omejitev ureditve zgolj na primere s čezmejnimi učinki lahko privede do neupravičenega razlikovanja v pravicah posameznikov in organizacij, katerih dejanja imajo lokalni učinek in zato običajno vključujejo omejene finančne, kadrovske in organizacijske vire.

3.3 Za pravilno delovanje direktive je treba opredeliti ustrezno in nedvoumno pravno podlago za nadaljnje ukrepe. Opozoriti je treba, da glavni namen mehanizmov proti strateškim tožbam za onemogočanje udeležbe javnosti ni zagotoviti pravilen potek postopka (ta lahko pravilno poteka v skladu z nacionalnimi postopki), temveč zaščititi pravice toženih strank, ki morda nimajo ustreznih pravnih in finančnih sredstev. EESO meni, da je treba toženim strankam, ki so običajno v slabšem položaju kot tožniki, zagotoviti mehanizme, ki jim bodo omogočili, da se branijo pred neutemeljenimi tožbami, ki pomenijo zlorabo pravice do sodišča.

3.4 EESO poudarja, da je treba zaradi uvedbe čezmejnega pogoja za vsak primer posebej preučiti, (1) ali imata obe stranki v postopku stalno prebivališče ali sedež v drugi državi članici, (2) ali je dejanje udeležbe v javni razpravi o zadevi javnega interesa pomembno za več kot eno državo članico in (3) ali so tožnik ali povezani subjekti v drugi državi članici proti istim ali povezanim toženim strankam sprožili vzporedne ali predhodne sodne postopke. Zlasti drugi pogoj lahko privede do diskrecijske presoje in omejitve zaščite, zagotovljene toženi stranki.

3.5 EESO se strinja, da zaščita pred strateškimi tožbami za onemogočanje udeležbe javnosti ne bi smela biti namenjena le civilnim zadevam. Posebno pozornost je treba nameniti stališčem mednarodnih organizacij (Odbora ZN za človekove pravice, Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi in Sveta Evrope) o odstranitvi obrekovanja iz kazenskega prava. Dosedanji ukrepi niso prinesli pričakovanih rezultatov, saj je v nekaterih državah članicah obrekovanje še vedno kaznivo dejanje, ki se kaznuje z denarno in zaporno kaznijo. V javni razpravi je nemogoče svobodno sodelovati pod grožnjo kazenskega pregona. EESO priporoča sprejetje učinkovitih in uspešnih ukrepov, s katerimi bomo zagotovili, da države članice odpravijo kaznivo dejanje obrekovanja kot ostanek sramotne preteklosti, ki ogroža svobodo govora in izražanja.

3.6 Kazenske sankcije imajo ne glede na končno uporabo odvračilni namen. Zato bodo verjetno še bolj omejevale javno razpravo kot civilni sodni postopki. Opustitev zaščite v okviru kazenskopravne ureditve lahko povzroči namerno preusmeritev tožb iz civilnih v kazenske, saj v slednjem primeru tožena stranka ni dodatno zaščitena.

3.7 EESO opozarja, da lahko strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti vlagajo ne le subjekti zasebnega prava ali institucije, temveč tudi državni organi, kot je državno tožilstvo, zato mora področje uporabe direktive veljati za vse te institucije. EESO poziva, da se tudi v takih primerih ustrezno zaščiti fizične in pravne osebe, ki sodelujejo v javni razpravi, ter njihove vire. V zvezi s tem je treba posebno pozornost nameniti spremljanju strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti. Prenos te naloge na države članice, ko so lahko tožniki v postopkih strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti tudi javni organi, vzbuja utemeljene pomisleke. Razmisliti bi bilo treba o vključitvi neodvisnih organizacij v te dejavnosti ali o uvedbi postopka spremljanja na nadnacionalni ravni.

3.8 Pomembno je, da se med ljudi, ki jim grozijo strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti, ne uvršča le novinarje ali zagovornike človekovih pravic, čeprav je treba te poklice obravnavati kot še posebej dovzetne za takšne tožbe. Ciljno skupino je treba opredeliti funkcionalno (na podlagi dejavnosti, ki jih opravlja) in ne glede na izobrazbo ali poklic. Tako je poleg ljudi, ki niso neposredno vključeni v medijske dejavnosti, mogoče zaščititi tudi na primer predane državljane, ki obveščajo o zlorabah v svojih lokalnih skupnostih, ali druge vrste žvižgačev v širšem smislu.

3.9 Postopkovna jamstva, predlagana v osnutku direktive – zaščitni ukrepi, zgodnja zavrnitev očitno neutemeljenih zahtevkov v sodnih postopkih, pravna sredstva proti zlorabam v pravdnih postopkih, varstvo pred sodbami, izdanimi v tretjih državah – so dobrodošla. Vendar bi bilo treba razmisliti o možnosti uvedbe dodatnih ukrepov, ki bi dopolnili in olajšali delo sodstva, npr. olajšanje ali odreditev združevanja različnih tožb proti isti toženi stranki v primeru tožb, ki jih vložijo isti ali povezani tožniki.

3.10 EESO meni, da bi bilo koristno uvesti tudi določeno stopnjo samodejnosti v obliki „predhodne odločbe“, v skladu s katero bi nekateri sodni primeri veljali za neskladne, če bi jasno izpolnjevali merila, po katerih bi bili opredeljeni kot strateška tožba za onemogočanje udeležbe javnosti. S tem bi celo omogočili, da se v očitnih primerih sodni postopek ne bi začel. Tako bi zmanjšali stroške (ne le zasebne, temveč tudi javne) in omejili število primerov, ki bi se lahko nadaljevali.

3.11 Razmisliti je treba tudi o dodatnih rešitvah po vzoru obstoječih mehanizmov, kot so:

— združitev postopkov na zahtevo tožene stranke v jurisdikciji, ki jo določi,

— določitev roka za postopek ali uvedba hitrega postopka (po vzoru volilnih postopkov),

— izključitev možnosti, da tožbo financira kdo drug kot tožnik (financiranje s strani tretje osebe).

3.12 Zaradi vse večjega števila strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti EESO priporoča, da države članice uporabijo časovno veljavnost novih pravil proti strateškim tožbam za onemogočanje udeležbe javnosti iz direktive za zadeve, ki so v teku ali se začnejo, ko začnejo veljati nova pravila.

3.13 Hkrati je treba pregledati nacionalno zakonodajo o veljavnih ukrepih za preprečevanje strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti. Učinkovitost vzpostavljenih mehanizmov lahko omogoči izboljšanje načrtovanih ukrepov in dejansko zaščiti tiste, ki so ogroženi. Če v nacionalni zakonodaji že obstajajo orodja, ki bi lahko vsaj delno obravnavala to težavo, bi bilo treba ugotoviti razloge, zakaj se ne uporabljajo ustrezno. Takšna analiza bi lahko po eni strani ne glede na načrtovano direktivo izboljšala položaj udeležencev v družbeni razpravi, ki jim grozijo strateške tožbe za onemogočanje udeležbe javnosti, po drugi strani pa bi lahko bila tudi zanimiva študija pri pripravi in izvajanju nove zakonodaje.

3.14 Predlagana direktiva ne zajema domačih primerov, zato EESO pozdravlja Priporočilo (EU) 2022/758 o zaščiti novinarjev in zagovornikov človekovih pravic, ki se udejstvujejo pri udeležbi javnosti, pred očitno neutemeljenimi in zlorabljenimi sodnimi postopki in poziva države članice, naj zagotovijo enako raven zaščite, kot je določena v predlagani direktivi. Vendar dejavnosti EU ne bi smele biti omejene na priporočila, temveč bi morale države članice uskladiti svojo zakonodajo na tem področju in tako zagotoviti enako raven zaščite pred strateškimi tožbami za onemogočanje udeležbe javnosti v vseh državah članicah. To velja zlasti za pravne opredelitve in obseg zaščite v primeru strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti, da bi se izognili različnim razlagam in ravnem zaščite v državah članicah.

3.15 Glede na dinamiko problema strateških tožb, katerih cilj je utišati javno razpravo, EESO priporoča, da se uporaba direktive pregleda že vsaj po treh letih in ne po trenutno predvidenih petih letih. Države članice bi tako morale Komisiji predložiti informacije v zvezi z uporabo direktive dve leti po njenem prenosu. Komisija bi morala poročilo o uporabi direktive predložiti eno leto po tem, torej tri leta po njenem prenosu.

3.16 EESO poziva Komisijo, naj se pri pripravi pregleda posvetuje z novinarji in vsemi deležniki, socialnimi partnerji in organizacijami civilne družbe, da bi informacije držav članic dopolnila z neodvisnimi ocenami uporabe direktive.

3.17 Ključnega pomena je, da se izvajajo izobraževalni ukrepi, navedeni v Priporočilu (EU) 2022/758. Zlasti je potrebno ustrezno usposabljanje pravnih strokovnjakov (tako sodnikov kot odvetnikov, ki v postopkih nastopajo kot zagovorniki), pa tudi širše izobraževalne dejavnosti, namenjene širši javnosti držav članic, katere vsak član lahko postane udeleženec javne razprave, ki mu grozi strateška tožba za onemogočanje udeležbe javnosti. Pri teh izobraževalnih ukrepih bi morali dovolj pozornosti nameniti strateškim tožbam za onemogočanje udeležbe javnosti z nadnacionalno razsežnostjo, ki so zajete v predlagani direktivi. Poleg tega je treba v vseh državah članicah organizirati splošne kampanje za razširjanje in spodbujanje pravic in svobode izražanja, s čimer bi dopolnili in utrdili to direktivo.

3.18 Pomemben element sistema za preprečevanje strateških ukrepov, katerih cilj je utišati javno razpravo, mora biti tudi zagotavljanje brezplačne pravne pomoči ogroženim posameznikom in organizacijam. EESO podpira vzpostavljanje in razvoj pravnih institucij na univerzah in pri strokovnih združenjih pravnikov ter drugih subjektih, ki lahko zagotovijo takšno podporo. Vendar je treba poskrbeti, da so organi, ki jih države članice priporočijo za izvajanje teh dejavnosti, verodostojni, neodvisni in strokovni ter da njihove dejavnosti ustrezno neodvisno preverjajo organi zadevne države članice.

V Bruslju, 26. oktobra 2022

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG